

Analiza porównawcza nośności wyznaczanych na podstawie norm PN-B/ PN-E i PN-EN oraz badań w skali rzeczywistej słupów kratowych linii elektroenergetycznych

Prof. nadzw. dr hab. inż. Paweł Lewiński, Instytut Techniki Budowlanej, Warszawa
mgr inż. Robert Czyż, mgr inż. Piotr Wojciechowski, Elbud-Projekt Warszawa

1. Standardowe specyfikacje techniczne dla słupów kratowych

Elektroenergetyczne słupy stalowe o konstrukcji kratowej są przedmiotem nowych Standardowych Specyfikacji Technicznych dla linii napowietrznych 400 kV i 220 kV opracowanych przez Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie dla Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator S.A. w celu wdrożenia do projektowania takich słupów wsporczych norm europejskich [1]. Specyfikacje te na nowo regulują poziom bezpieczeństwa i niezawodności linii.

W przypadku konstrukcji stalowych podpór linii elektroenergetycznych, wartości współczynników częściowych do oddziaływań są znacznie niższe niż w systemie Eurokodów, a tym samym odbiegają one od przyjętych tam założeń dotyczących konstrukcji stalowych w budynkach, gdyż np.: współczynnik do obciążenia wiatrem wg PN-EN 1991-1-4 [10] wynosi 1,5, a wg PN-EN 50341-3-22 [3] wynosi: 1,3. Oprócz obciążeń wielokrotnie zmiennych, konstrukcje podpór linii elektroenergetycznych narażone są na korozję oraz negatywne działania ze strony osób trzecich. Z tego względu nie można konstrukcji podpór tych linii projektować wg odpowiednich części EC3

bez wprowadzenia dodatkowych zastrzeżeń, co do współczynnika częściowego $\gamma_{M0} = \gamma_{M1}$. W związku z powyższym należy w rozpatrywanym przypadku w sposób bardziej rygorystyczny uwzględniać wymagania w zakresie nośności podpór, zarówno zawarte w Eurokodach serii EN 1993, jak i w normach serii EN 50341. Konstrukcje podpór linii elektroenergetycznych są poddawane obciążeniom wielokrotnie zmiennym nie tylko w postaci oddziaływania wiatru, ale i oddziaływań termicznych, a zatem uzasadnione jest uwzględnienie ich wytrzymałości zmęczeniowej. Uznano za konieczne, aby (bez przeprowadzania obliczeń zmęczeniowych) zapewnić przynajmniej spełnienie warunku stosowności reguł normy PN-EN 1993-1-9:2007 [7] w odniesieniu do konstrukcji mogących ulec zniszczeniu przy obciążeniach wysokocyklowych. Przez analogię do wymagań dotychczasowej normy [8], za warunek taki uznano pierwszą część warunku normowego (8.1) [7], ograniczającego nominalne zakresy zmienności naprężeń od obciążeń częstych, co zapewniałoby zabezpieczenie konstrukcji przed zniszczeniem przy obciążeniu niskocyklowym. Wieloletnie doświadczenia w projektowaniu konstrukcji podpór linii elektroenergetycznych wskazują na to, że duży zakres zmienności

naprężeń w cyklu naprzemiennym jest możliwy w tego typu konstrukcjach, zwłaszcza w przypadku elementów skratowań bocznych, które jednakże warunkują nośność wieży kratowej. Uwzględniając występujące tam zakresy naprężeń oraz biorąc pod uwagę współczynniki częściowe po stronie materiałów według EC3: $\gamma_{M0} = \gamma_{M1} = 1,0$, wywnioskowano, że w pewnych warunkach takie niebezpieczeństwo istnieje. W wyniku analizy stwierdzono, że aby warunek normowy (8.1) nie był przekroczony, konieczne jest niewielkie (nieco poniżej 5%) zwiększenie wartości współczynników częściowych $\gamma_{M0} = \gamma_{M1}$, przy równoczesnym przyjęciu, że współczynniki te zgodnie z PN-EN 50341-1:2005 [2], p. 7.3.5.1.1 powinny wynosić co najmniej 1,1. A zatem współczynniki częściowe po stronie nośności kratowych słupów wsporczych, spełniające równocześnie wymagania normy PN-EN 50341-1:2005 [2] oraz warunek (8.1) normy PN-EN 1993-1-9:2007 [7], powinny wynosić [1]:

- $\gamma_{M0} = \gamma_{M1} = 1,15$ – współczynnik nośności przekroju poprzecznego elementu (γ_{M0}) i nośności elementu z uwzględnieniem wybożenia (γ_{M1}),
- $\gamma_{M2} = \gamma_{Mj} = 1,25$ – współczynnik nośności przekroju poprzecznego elementu osłabionego otworami (γ_{M2}) i nośności połączeń śrubowych lub spawanych (γ_{Mj}).

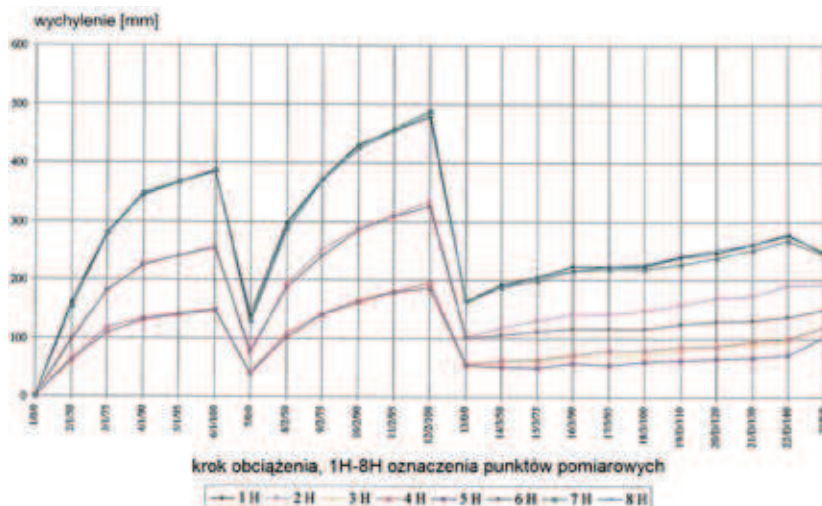
2. Badania doświadczalne słupów

Badania doświadczalne 3 typów słupów przeprowadzono na poligonie badawczym w Żylinie (Słowacja) w okresie listopad 2011 – luty 2012 r. Na podstawie norm [4] i [5] opracowano dla badanych słupów tzw. drzewa obciążeń, a następnie po ich szczegółowej analizie wyznaczono dla każdego z typów słupów po 2 kombinacje obciążeń dla SGN i po 1 dla SGU. Jedną z kombinacji dla SGN została wytypowana jako kombinacja niszcząca przewidziana do badania do poziomu 160% obciążeń kombinacji obliczeniowej. Badania doświadczalne dotyczyły słupów realnie występujących na linii, a układy obciążeń realizowane były poprzez odpowiednie układy olinowania. Poszczególne kombinacje obciążeń przykładane były w kolejnych krokach obejmujących odpowiednio: 50, 75, 90, 95 i 100% obciążeń obliczeniowych lub charakterystycznych. Kombinacja niszcząca SGN realizowana była powyżej 100% obciążeń obliczeniowych krokami co 10%, aż do osiągnięcia zniszczenia słupa lub stanu obciążenia w 160%. W wyniku przeprowadzonych prób wytrzymałości wszystkich badanych słupów nie stwierdzono przekroczenia SGU dla 100% wartości kombinacji związanych z tymi stanami ani przekroczenia SGN dla 100% wartości kombinacji z nimi związanych. Różnice wartości ugięć uzyskanych na drodze obliczeń i badań przedstawiono w tabeli 1.

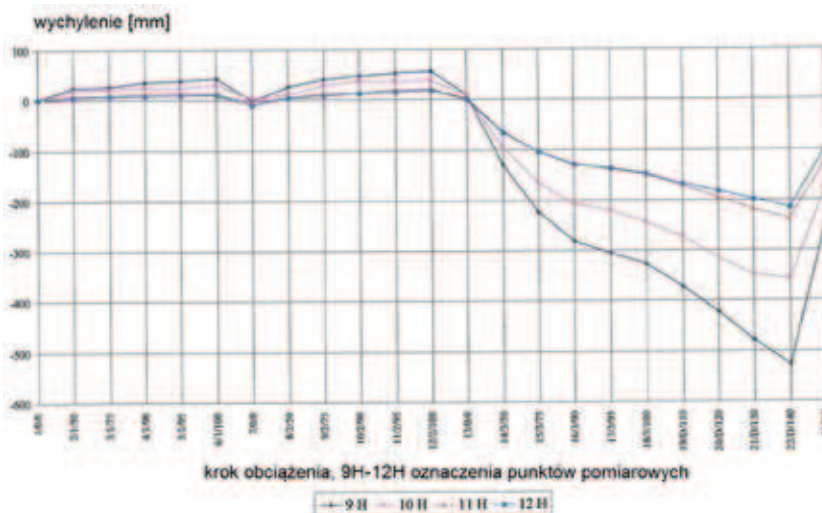
W trakcie badania słupa typu ON150w (M3w) zniszczenie słupa polegające na wyboczeniu ściskowego krawężnika w strefie podporowej nastąpiło dla wartości pomiędzy 140% i 150% obciążeń kombinacji niszczącej (schemat 2/3 jednostronnych naciągów – kombinacja 4a normy [3]). Zniszczenie nastąpiło w konstrukcji mocującej zaprojektowanej analogicznie jak dolny człon słupa. Obliczeniowo wykorzystanie nośności krawężnika tej konstrukcji było takie samo jak krawężnika trzonu słupa. Rysunek 3 przedsta-

Tabela 1. Różnice wartości ugięć uzyskanych z obliczeń i z badań

Typ słupa	Deformacja wierzchołka wyznaczona analitycznie	Deformacja wierzchołka wyznaczona doświadczalnie	Różnica ugięć
	[cm]	[cm]	[%]
ON150	24,7	26,4	7
P	34,4	32,7	5
PL	63,4	56,7	12

Rys. 1. Słup 220 kV ON150w. Graficzne przedstawienie przemieszczeń poziomych konstrukcji. Symbole 1 H ÷ 8 H – oznaczenia tarcz pomiarowych. Pomiary z teodolitu ustawionego w kierunku ściany P

Rys. 2. Słup 220 kV ON150w. Graficzne przedstawienie przemieszczeń poziomych konstrukcji. Symbole 9 H ÷ 12 H – oznaczenia tarcz pomiarowych. Pomiary z teodolitu ustawionego w kierunku ściany R

wia widok dolnej strefy zniszczonego krawężnika słupa. Słup PL uległ zniszczeniu na poziomie obciążeń wynoszących 150% kombinacji niszczącej (kombinacja 3 l. normy [3] – duże obciążenie oblodzeniem i umiarkowane obciążenie

wiatrem). Zniszczeniu uległy krawężniki nóg ściskanych na połączeniu kolumny i trzonu słupa – rys. 4. W trakcie badań słupa P przy obciążeniach zbliżonych do poziomu 150% kombinacji niszczącej, zerwaniu uległa jedna z lin naciągowych

Tabela 2. Wyniki badania próbek stalowych dla stali S355

Typ słupa	Średnia wartość R_{eL} wyznaczona doświadczalnie	Wartość f_d przyjmowana w obliczeniach	R_{emin}	Stosunek $R_{eL} : R_{emin}$	Stosunek $R_{eL} : f_d$
	[MPa]	[MPa]	[MPa]	–	–
ON150	436	305	355	1,23	1,43
P i PL	434	305	355	1,22	1,42

Tabela 3. Wyniki badania próbek stalowych dla stali S235

Typ słupa	Średnia wartość R_{eL} wyznaczona doświadczalnie	Wartość f_d przyjmowana w obliczeniach	R_{emin}	Stosunek $R_{eL} : R_{emin}$	Stosunek $R_{eL} : f_d$
	[MPa]	[MPa]	[MPa]	–	–
ON150	319	215	235	1,36	1,48
P i PL	352	215	235	1,50	1,63

odpowiedzialna za obciążenia poprzeczniaka odgromowego. Dalszych prób nie kontynuowano.

Porównanie ugięć wyznaczonych obliczeniowo (MES) i pomierzonych wykazuje, że są one zbliżone co do wartości.

Przemieszczenia poziome słupów kratowych nie są stanem granicznym determinującym ich wymiarowanie. Zarówno ugięcia obliczone MES, jak i pomierzone w trakcie badań wykazują znaczny zapas (30–50%) w stosunku do ugięć dopuszczonych normowo.

Wyniki badań rozciągania próbek stalowych pobranych z elementów konstrukcji słupów przedstawiono w tabeli 2 (S355) i tabeli 3 (S235). Zapas nośności wynikający ze stosunku $R_{eL} : f_d$ (słupy projektowane

były wg PN-B-03200 [8]) wynosił: a) w przypadku słupa typu ON150w (M3w):

– 1,48 (stal S235 – z której wykonane były krzyżulce; profile od L 40×40×4 do L 80×80×8);

– 1,43 (stal S355 – z której wykonane były krawężniki i pasy dolne poprzeczników; profile od L90×90×7 wzwyż);

b) w przypadku słupów typu P i PL:

– 1,63 (stal S235 – z której wykonane były krzyżulce; profile od L 40×40×4 do L 80×80×8);

– 1,42 (stal S355 – z której wykonane były krawężniki i pasy dolne poprzeczników; profile od L90×90×7 wzwyż).

A zatem zniszczenie słupa ON150w (M3w) przy obciążeniu obliczeniowym na poziomie pomiędzy 140

i 150% oraz słupa PL przy obciążeniu obliczeniowym na poziomie 150% było logiczną konsekwencją powyższych różnic w wartościach granic plastyczności R_{emin} i R_{eL} .

Analiza powyższych tabel dowodzi poprawności przeprowadzonego procesu projektowania. Ugięcia oraz wytrzymałość konstrukcji wyznaczone teoretycznie odpowiadają wielkościom uzyskanymi doświadczalnie.

4. Wnioski

Przeprowadzone obliczenia porównawcze MES oraz tzw. badania typu w skali rzeczywistej (1:1) na poligonie badawczym w Żylinie dowiodły, że:

a) Słupy kratowe wymiarowane są z uwagi na stan graniczny nośności, a nie stan graniczny użyteczności. Zarówno ugięcia obliczone MES, jak i pomierzone w trakcie badań wykazują znaczny zapas (30–50%) w stosunku do ugięć dopuszczonych normowo.

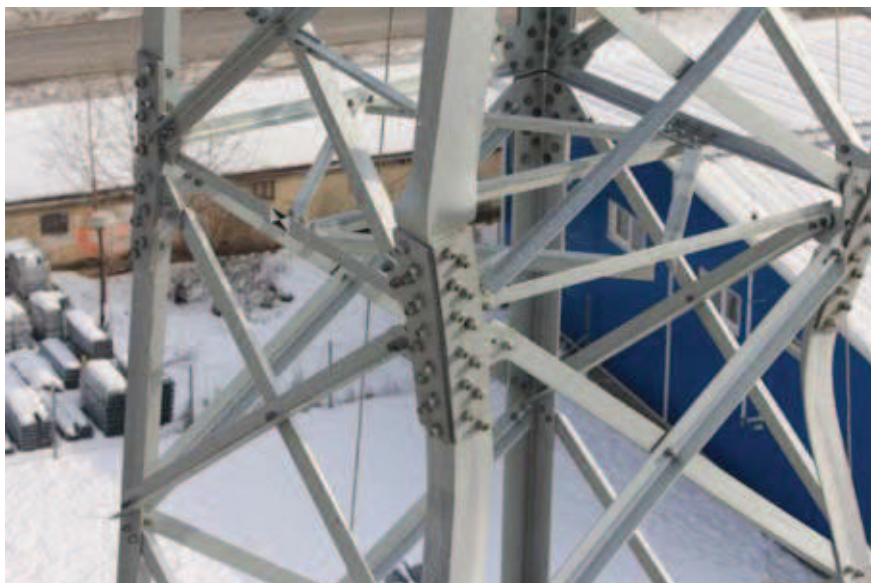
b) Zniszczenie słupów ON150 (M3w) i PL na poziomie obciążeń obliczeniowych zawartych pomiędzy 140 i 150%, biorąc pod uwagę stosunek $R_{eL} : f_d$ (patrz tabele 2 i 3), dowodzi prawidłowości wykonanych obliczeń statycznych i wymiarowania słupa.

c) Słupy 220 kV były, zgodnie z wymaganiami SIWZ, wymiarowane wg [2],[3],[8] i [9]; następne projektowane słupy tego typu będą wymiarowane zgodnie z [1],[2],[3],[5],[6]. Równocześnie proces weryfikacji zaprojektowanej konstrukcji w postaci badań wytrzymałościowych w skali 1:1 prowadzonych do zniszczenia pozwoli zgodnie z zapisami załącznika J, p. J.5 normy [2] oraz [1] zastosować „łagodniejsze formuły obliczeniowe” i zmniejszyć aktualnie uzyskiwany w trakcie badań zapas bezpieczeństwa konstrukcji, a w związku z tym zmniejszyć jej ciężar i koszty.

d) Biorąc pod uwagę charakter pracy konstrukcji wsporczej narażonej bezpośrednio na działanie czynników zewnętrznych, takich jak: zagrożenie

Rys. 3. Postać zniszczenia słupa M3w: zniszczenie krawężnika nogi ściskanej w strefie podporowej

Rys. 4. Postać zniszczenia słupa kratowego PL: zniszczenie krawężników nóg ściskanych na połączeniu trzonu i kolumny

korozyjne, wandalizm (odkręcanie elementów, obciążanie konstrukcji maszynami rolniczymi itp.), obciążenia klimatyczne o charakterze wielokrotnie zmiennym – nadmierne zmniejszanie jej zapasu bezpieczeństwa jest nieracjonalne i niewskazane. Ze względu na konieczność ograniczenia nominalnego zakresu zmienności naprężeń od obciążeń częstych

(por. [7], p. 8(1)) oraz uwzględnienia wymagań p. 7.3.5.1.1 normy [2], a także pozostawienie w normie [3] dotychczasowych wielkości współczynników częściowych po stronie oddziaływań, sugeruje się celowość zachowania w dotychczasowej wysokości współczynników częściowych po stronie materiałów, tj. $\gamma_{M0} = \gamma_{M1} = 1,15$.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Standardowe Specyfikacje Techniczne. Linia napowietrzna 400 kV. Załącznik 10. Projektowanie słupów i fundamentów linii na podstawie norm europejskich. Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A., Konstancin-Jeziorna, Grudzień 2011 r.
- [2] PN-EN 50341-1:2005 Elektroenergetyczne linie napowietrzne prądu przemiennego powyżej 45kV. Część 1: Wymagania ogólne. Specyfikacje wspólne
- [3] PN-EN 50341-3-22:2010 Elektroenergetyczne linie napowietrzne prądu przemiennego powyżej 45 kV – Część 3: Zbiór normatywnych warunków krajowych
- [4] PN-EN-60652:2006 Badania obciążeniowe konstrukcji wsporczych elektroenergetycznych linii napowietrznych
- [5] PN-EN 1993-1-1:2006 Eurokod 3: Projektowanie konstrukcji stalowych. Część 1-1: Reguły ogólne i reguły dla budynków
- [6] PN-EN 1993-3-1:2008 Eurokod 3: Projektowanie konstrukcji stalowych. Część 1-1: Reguły ogólne i reguły dla budynków
- [7] PN-EN 1993-1-9:2007 Eurokod 3: Projektowanie konstrukcji stalowych. Część 1-9: Zmęczenie
- [8] PN-B-03200:1990 Konstrukcje stalowe. Obliczenia statyczne i projektowanie
- [9] PN-B-03205:1996 Konstrukcje stalowe. Podpory linii elektroenergetycznych. Projektowanie i wykonanie
- [10] PN-EN 1991-1-4 Oddziaływania na konstrukcje. Oddziaływania ogólne – Oddziaływania wiatru

Zabezpieczenie strukturalne i powierzchniowe betonu w słupach elektroenergetycznych i oświetleniowych

Dr inż. Janusz Kubiak, dr inż. Aleksy Łodo, dr inż. Jarosław Michałek,
Politechnika Wroclawska

1. Konstrukcje wsporcze dla napowietrznych linii elektroenergetycznych

Napowietrzne linie elektroenergetyczne średnich napięć SN buduje się obecnie w Polsce głównie na słupach strunobetonowych z żerdzi wi-

rowanych typu E [1, 5]. W przeszłości stosowano strunobetonowe żerdzie ażurowe typu BSW [3], a przy ich braku żerdzie żelbetowe ŻN [4]. W liniach niskich napięć nn używane są w dalszym ciągu żerdzie żelbetowe ŻN (zmodernizowane w 1995 r. [4]) i w coraz szerszym zakresie wi-

wane typu E. Słupy oświetleniowe można wykonywać z wirowanych żerdzi strunobetonowych EOP, EOC i EO [6] (jednak dominujące są słupy stalowe). Zamocowanie w gruncie żerdzi strunobetonowych E i żelbetowych ŻN realizuje się na podstawie rozwią-